

“Tito je umrl 4. maja 1980 ob 15. uri. Kakor mi je povedal Stane Dovgan, nekdanji šef slovenskega protokola v SFRJ, ga ni bilo junaka, ki bi bil pripravljen ugasniti aparate, na katerih je Tito hiral, poleg tega so bili tedanji oblastniki izjemno nezaupljivi drug do drugega in so zelo pazili na korektnost svojih postopkov. Bilo je veliko govoric o tem, kdaj je umrl, a v glavnem je šlo za prazne marnje. Če bi bilo drugače, bi prišlo na dan že zdavnaj, zato nimam razloga, da bi podvomil o Dovganovih besedah.”

Nedelo, 2. maja 2010

ogledalo nedela

19

Foto gradivo iz knjige Zenske v Titovi senci

Beograjčanka Davorjanka Paunović - Zdenka

žavami realnega socializma in izpostavili Titov vpliv, ki je bil v mednarodnih odnosih menda veliko večji, kakor bi pričakovali glede na ekonomsko, politično in vojaško stanje njegove države. Dokaz, da je bil Tito nekaj vreden, je tudi 206 tujih delegacij na njegovem pogrebu. Na Tudmanovega, denimo, je prišla ena sama, da ne govorimo o Miloševićem. To pove vse o vrednosti današnjih režimov in državnikov.

Titu ste, to je kar pogost očitek na vaš račun, precej naklonjeni.

Tito je pač rezultat nekkih družbenih odnosov, razmer in prelomnih dogodkov v dvajsetem stoletju. Najprej so ga ti dogodki nosili s seboj, pozneje je odločno vplival nanje. Jugoslavija je bila edina komunistična država, ki je zrasla na ameriškem žitu in ki je od ZDA dobila izjemno veliko finančno in ekonomsko pomoč. V ozadju je bilo precej Titove osebne spretnosti in tudi spretnosti njegovih sodelavcev. Tito je kompleksna in hkrati protislovna osebnost, kakor je zapleten in protisloven Balkan sam po sebi.

Foto gradivo iz knjige Tito brez maske

Pol Nemka, pol Slovenka Herta Hass

listov med dvema kartonoma. Pisec mora biti pripovedovalec, zgodba mora biti priročno in zanimiva. Številni pisci so izjemno dolgočasni, številni pa tudi idejno zmedeni, radi bi bili vsem všeč, toda tako ne gre. Človek z značajem, zrel človek, ima svoja stališča in ne išče svoje pameti pri mogotcih. Trudil sem se napisati dve pošteni knjigi o Titu in njegovem času. To, da sta obe izjemno dobro sprejeti od Triglava do Gevgelije, pač nekaj pove. Makedonci me hvalijo kot najbolj branega pisca na Balkanu, toda že iskrena pozornost bralcev je avtorju najboljša nagrada.

Tito je vašo pozornost vsekakor dobil. Je zdaj na svetu kakšna podobna osebnost, kot je bil Tito, ali so bili to povsem drugi časi?

Drugi časi, zagotovo. Tito je odigral izjemno pozitivno vlogo v času hladne vojne. Tisto, kar mu lahko zamerimo, je, da ni Jugoslavije bolj navezal na Evropo, da za sabo ni pustil sposobnejših dedičev ...

... mar se ni vedno, tudi na koncu, ko je bil že obnemogel, obnašal,

je v glavnem mafija –, čeprav tudi v Sloveniji 25 odstotkov ljudi tolče črno revščino, petkrat več kot pred dvajsetimi leti. V celoti pa območje nekdanje Jugoslavije zadnjih 20 let nima večjega družbenega proizvoda v primerjavi z BDP pred dvajsetimi leti. Smo torej priča civilizacijskemu nazadovanju. V Titovem času so bile letne stopnje rasti vrsto let deset ali več odstotkov.

Če življenje nekega človeka tako dolgo in natančno preučujete, se vam ne pojavi občutek, da sta stara prijatelja?

Jaz se zadnjih deset let ukvarjam ne le s Titom, ampak tudi s Svetozarjem Borojevičem, akterjem soške fronte, ki je še bolj nesrečen lik.

Potemtakem imate dva namišljena prijatelja?

No, res je, da sta mi oba zlezla pod kožo.

Če bi imeli danes možnost sestiti Titom za mizo, kaj bi si ga res želeli vprašati?

Na tisto, kar me res zanima, mi zanesljivo ne bi odgovoril. Vseeno je bil nečimrn, o svojih projektih ni želel razpravljati, saj ni nikoli dvomil o njihovi pravilnosti. Imel je namreč neke svoje obsedenosti; bil je komunist leninističnega tipa, bil je prepričan, da komunisti so in bodo rešili vse probleme. A nobenega znamenja ni, da bi komunizem živel, fašistov imamo po vseh sosednjih državah dovolj, svojih pa tudi.

V vaši novi knjigi sta za vas ključna dokumenta X1 in X2, in prvi knjigi ste se večinoma opirali na »famosni« fascikel št. 36. Ste do tega prišli povsem po naključju, po srečji?

Nanj me je opozoril dr. Damijan Guštin, današnji direktor Inštituta novejšje zgodovine. Sam sem vire takrat primarno iskal v Kliničnem centru, a v omenjenem fasciklu sem našel kup presenetljivih reči. Čeprav Jovanka Broz trdi ...

... drži, da je ravno zaradi vaše knjige prekinila 30-letni molk?

Hm, no, bila je zelo jezna in glasna. Če povzamem, šlo naj bi za laži, ki da so si jih vse izmislili v kabinetu Staneta Dolanca. A to ni res, škatla je prišla v arhiv, zahvaljujoč Francu Popitu, pri Dolancu ni bilo najti ničesar takšnega.

Včasih si je bilo nemogoče predstavljati, da bo kakšna od teh stvari prišla v javnost, pa je. Mislite, da obstaja še cel kup skritih, tajnih virov?

Seveda. Sem na sledi eni največjih Titovih skrivnosti – to bom verjetno objavil v posebni knjigi. Gre za dosje Krunoslava Draganovića – Cia je to že objavila –, ki razkriva, da je Vatikan reševal nacionaliste prav v podganji navezi z Draganovićem. Ta dosje mora biti eden najbolj norih, kar jih je.

Pa menite, da moramo osvetliti prav vse doslej še skrite koticke zgodovine, da bi, kakor ste rekli, bolje razumeli sedanost in prihodnost?

Rad citiram svojega starega prijatelja, akademika Petra Strčića, ki pravi, da za zgodovino velja pravilo 5 x N: da se Nikoli Ni Nihče Ničesar Naučil iz zgodovine. In zaradi tega počnemo vedno ene in iste neumnosti.

priporočeno

Koncertno obilje na zahodu

Sinočnjim nastopom z elektrono podprtega nemškega boben in bas klavirskega trojca Elf se je repertoar koncertnega cikla Le Nuove Rotte Del Jazz v tržaškem Teatru Miela prevesil v drugo polovico. Vendar bo glasbena ponudba na Tržaškem, v italijanskem delu Brd in seveda nepogrešljivem Cerknem tudi v tem in prvem poletnem mesecu tako razkošna in raznolika, da v prestolnem mestu ljubiteljem jazzovskih in njim sorodnih godb kompasa ne bo treba premakniti s smeri zahod; če bodo ob obilici koncertne ponudbe na domačih tleh seveda še zmogli izlete v zamejstvo oziroma na Cerkljansko. Po dobro obiskanih in v tem delu Italije ekskluzivnih koncertih »naspidiranih« japonskih jazzerjev Soil and Pimp in belgijsko-kongovske pevke Marie Daulne aka Zap Mame (na fotografiji) v okviru predstavljanja novih trendov v jazzu (v Trstu se bosta v tem sklopu drugo in tretjo majsko soboto predstavila še Ibrahim Maalouf in Anthony Joseph)

Foto Primož Zrnc

bodo v združenju Controtempo ta četrtek koncertno oživila tudi Krmin (Cormons), na italijanski strani Brd, kjer bo za nekakšno uverturo v tradicionalni jesenski festival Jazz&Wine of Peace nastopil legendarni Gil Scott Heron. Po tednu premora, s katerim se bodo izognili skakanju v zelje organizatorjem Jazz festivala Cerkno,

bo krminski teater obiskal indijski tolkalec Trilok Gurtu, ki je bil v Ljubljani pred nedavnim gost v zasedbi saksofonskega maga Jana Garbareka. V okviru čezmejnega sodelovanja bodo en koncert pripravili tudi v Goriških brdih, kjer bo 13. junija nastop zasedbe Zuf de Zur. Cerkno bo že petnajstič središče jazzovskega dogajanja med 13. in 15. majem, ko bodo po ustaljenem voznem redu od četrta do sobote prišli na svoj račun predvsem zahtevnejši navdušenci nad jazzovskimi in improviziranimi glasbenimi izrazi, pa čeprav bo veliki sobotni finale pripadel razvpitim nizozemskim punk rock anarhistom The Ex, ki so v okviru Druge godbe lani skupaj z etiopskim saksofonistom Getatchewom Mekuryjo zažigali na letnem odru Gale Hale, kitarista Andy Moor in Terry Ex pa v projektu The Ex Guitars Meet Vandermark/Nilssen-Love Duo prav tako lani v Gromkini Defoniji. Primož Zrnc

Lovljenje lepote

Francozinja Muriel Barbery (1969) je pisateljica in profesorica filozofije, Eleganca ježa pa njena druga knjiga, ki je postala svetovna uspešnica in jo po svetu berejo že v enainštiridesetih jezikih.

Za začetek – kako raztolmačiti nenavadni naslov? Takole: »Gospe Michel se drži eleganca ježa: na zunaj je prekrita z bodicami, prava trdnjava, ampak občutek imam, da je v notranjosti tako preprosto uglajena kot jež, majhna, na videz ravnodušna, strašno samotarska in neverjetno elegantna žival.«

Omenjena gospa je štiriinpetdesetletna hišnica bogataške vile, ki se trudi ustvarjati videz, kakršen menda pristaja hišnicam (nerazgledane, sitne, v nedogled gledajo televizijo, živijo z debelimi mački, vežo zasmrajajo z vonjem po zeljnih juhah itd.), v resnici pa uživa v umetnosti, dobri kuhinji in je nasploh pravo nasprotje zaplankanih bogataških predstav o hišnicah. V omenjeni vili živi tudi izjemno pametna dvanajstletna Paloma, ki sklene, da bo za svoj trinajsti rojstni dan napravila samomor. Protagonistki, presenetljivo usklajeni v razmišljanju, ki mu sledimo v njenih dnevnikih, sprva živita druga mimo druge, proti koncu romana pa skleneta neuničljivo prijateljstvo. Zahvala za to gre tudi novemu sostanovalcu, skrivnostnemu Japoncu, ki njuni življenji postavi na glavo.

Oba glasova sta sveža, drzna in zanimiva, Eleganca ježa pa zaradi njiju duhovit, inteligenčen, luciden roman o umetnosti, filozofiji, jeziku, življenju in prijateljstvu.

Gaja Kos

Fotodokumentacija Dela

Josip Broz Tito z Jovanko leta 1961

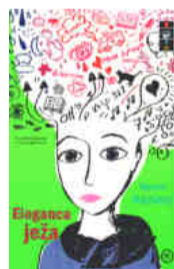
In s tematiko Titove Jugoslavije se bom zagotovo še ukvarjal, predvsem zato, ker nisem zadovoljen s tem, kar pišejo drugi. Poskušam odkriti svojo resnico, s preteklostjo se ukvarjam zato, da bi razumel sedanost in da bi se pripravil na morebitne nove »štale« v prihodnosti.

Slišali ste jih tudi od nekaterih zgodovinarjev in novinarjev.

Res je, nekateri so trdili, da v moji knjigi Tito brez maske ni ničesar novega, da je nepotrebna, da so že vse to vedeli. Dobro, če so vedeli, zakaj tega niso objavili? Pisanje je pač zahtevna zadeva in poznam precej ljudi, ki veliko vedo, toda bolj slabo razumejo, poleg tega je treba znati pisati. Knjiga ni le petsto položenih

kakor da je za večno?

Poznate vic o tem, kako se začne Titov testament? »Ako ikada umrem ...« (Če kdaj umrem, op. p.) (smeh). Torej, kaj bi lahko takrat rešilo Jugoslavijo? Da bi na podlagi ustave iz leta 1974 opustili komunistično ideologijo in režime nacionalizma, dali poudarek varovanju človekovih pravic in se kot skupnost suverenih držav skupaj podali v Evropo na podlagi evropskih načel. Tako pa smo v 90. letih prejšnjega stoletja doživeli serijo desničarskih udarov, ki so jih izpeljali nekdanji komunisti, čeprav je Slovenija niti ni tako slabo odnesla – v vseh jugovzhodnih delih SFRJ obstaja stanje zamrznjene vojne in le deset odstotkov ljudi dostojno živi, pa še to

kaj roman Muriel Barbery

z naslovom Eleganca ježa

kje Mladinska knjiga

v zbirki Roman

prevedli Metka

Zorec in Varja

Balžalorsky

obseg in cena

364 strani in

24,94 evra

zakaj

bistroumna,

lepa knjiga